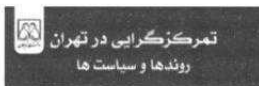

۱۳۶۴۵۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تمرکزگرایی در تهران روندها و سیاست

تألیف

مجید یاسوری

(عضو هیأت علمی دانشگاه گیلان)

حسین خاتمی‌نژاد

(عضو هیأت علمی دانشگاه تهران)

هانیه اسدزاده

(کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری)

سرشناسه	: اسدزاده، هانیه، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: تمرکزگرایی در تهران: روندها و سیاست‌ها/ هانیه اسدزاده، مجید یاسوری، حسین حاتمی‌نژاد.
مشخصات نشر	: تهران : سیمای دانش: آذر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۹ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول (رنگی)، نقشه (بخشی رنگی)، نمودار (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۰-۲۲۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: دولت — ایران — عدم تمرکز
موضوع	: تهران — اوضاع اجتماعی
شناسه افزوده	: یاسوری، مجید، ۱۳۴۶ -
شناسه افزوده	: حاتمی‌نژاد، حسین، ۱۳۳۵ -
رده بندی کنگره	: JS۱۱۳ ۱۳۹۴ ۸ت۵الف/
رده بندی دیویی	: ۵۵/۳۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۸۷۴۵۷

تمرکزگرایی در تهران: روندها و سیاست

تألیف:	مجید یاسوری- حسین حاتمی‌نژاد- هانیه اسدزاده
ناشر:	انتشارات سیمای دانش
ناشر همکار:	انتشارات آذر
نوبت چاپ:	اول/ ۱۳۹۴
تیراژ:	۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی:	باختر
چاپخانه:	مهراد - ۱۷۲۰ ۶۶۴۱
صحافی:	مهراد
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۱۲۰-۲۲۶-۱
قیمت:	۲۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق این اثر برای انتشارات سیمای دانش محفوظ است.

انتشارات سیمای دانش: خیابان انقلاب- ابتدای خیابان ۱۲ فروردین
 پلاک ۳۱۸- تلفن: ۶۶۴۶۴۷۷۹
 فروشگاه سیمای دانش: ۶۶۴۶۰۵۴۵
 انتشارات آذر: ۶۶۴۶۵۸۳۰
 کتابفروشی عصر دانش: ۶۶۴۹۳۷۰۱
 کتابفروشی پرهام: ۶۶۴۶۸۲۳۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	فصل اول: تمرکزگرایی؛ مفهوم، نظریه‌ها و پیامدها
۹	بررسی مفهومی تمرکزگرایی
۱۰	سیستم حکومت متمرکز
۱۰	ویژگی‌های نظام متمرکز
۱۱	برنامه ریزی متمرکز
۱۲	نظریه‌های تمرکز
۱۷	تئوری قطب رشد
۲۸	تئوری تمرکزگرایی میردال
۲۹	نظریه برگشت تمرکز
۳۱	نظام سلسله مراتب سکونتگاهی
۳۳	نظریه سیستمی توسعه منطقه‌ای هیلهورست
۳۵	نظریه توسعه منطقه‌ای میسرا
۳۷	تئوری عدالت منطقه‌ای هاروی
۳۹	پیامدهای تمرکزگرایی
۴۳	فصل دوم: تمرکزگرایی در ایران
۴۳	تاریخچه تمرکزگرایی در ایران
۴۵	روند تمرکزگرایی
۴۹	سرآغاز تمرکزگرایی
۵۷	عوامل زمینه ساز تمرکزگرایی در ایران قبل از انقلاب
۶۶	تحلیل ساختار سازمان فضایی کشور
۶۸	ویژگی‌های ساختاری سازمان فضایی
۷۵	نابرابری‌های منطقه‌ای در ایران

۸۱	شناسایی و گروه بندی عملکردهای تهران
۸۵	عوامل تمرکزگرایی در ایران بعد از انقلاب
۸۷	تمرکزگرایی تهران و عوامل آن
۹۹	تمرکزگرایی جمعیتی
۱۱۱	تمرکزگرایی اجتماعی
۱۲۰	تمرکزگرایی فرهنگی
۱۲۴	تمرکزگرایی زیربنایی
۱۳۹	تمرکزگرایی اقتصادی
۱۴۸	پیوندهای اقتصادی
۱۶۴	تحلیل سیاست‌های اقتصادی و صنعتی موثر بر عملکرد و مکان‌گزینی صنعتی در تهران
۱۸۵	مشکلات تمرکزگرایی تهران
۱۹۵	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۰۳	فصل سوم: جایگاه برنامه‌های توسعه در روند تمرکزگرایی و تمرکززدایی تهران
۲۰۳	مقدمه
۲۰۵	برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۷۲-۱۳۶۸)
۲۱۲	برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۷۸-۱۳۷۴)
۲۲۰	برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۸۳-۱۳۷۹)
۲۲۹	برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۸۸-۱۳۸۴)
۲۳۴	سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و ضوابط ملی آمایش سرزمین
۲۳۹	برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۹۴-۱۳۹۰)
۲۴۴	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۵۷	فصل چهارم: تمرکززدایی از تهران و راهکارهای آن
۲۵۷	مقدمه
۲۵۹	تمرکززدایی
۲۶۴	سیاست‌های تمرکززدایی
۲۶۴	ضرورت استقرار تمرکززدایی
۲۶۵	اهداف تمرکززدایی

۲۶۶.....	معیارهای تمرکززدایی.....
۲۶۷.....	عوامل مؤثر در تمرکززدایی.....
۲۶۷.....	رویکردهای تمرکززدایی.....
۲۷۳.....	منافع تمرکززدایی.....
۲۷۴.....	تجارب برخی از کشورها در زمینه تمرکززدایی.....
۲۸۶.....	تمرکززدایی در ایران.....
۲۹۰.....	اقدامات تمرکززدایی در ایران قبل از انقلاب.....
۲۹۶.....	اقدامات و راهکارهای تمرکززدایی در ایران بعد از انقلاب.....
۲۹۸.....	سناریوهای توسعه تهران تا سال ۱۴۰۰.....
۳۰۲.....	انتقال پایتخت از تهران.....
۳۰۸.....	دیدگاه‌های کلان در مورد حل مشکلات تهران.....
۳۱۶.....	طرح مجموعه شهری تهران.....
۳۱۹.....	تمرکززدایی سیاسی و اداری.....
۳۲۰.....	تمرکززدایی مالی.....
۳۳۳.....	فرانسه یک نمونه موفق در تمرکززدایی و آمایش سرزمین.....
۳۴۰.....	جایگاه تهران در اقتصاد و شبکه شهرهای جهانی.....
۳۴۹.....	حکمرمایی خوب.....
۳۶۰.....	تدوین راهبردهای نظام مطلوب مدیریت منطقه کلانشهری تهران.....
۳۷۳.....	منابع فارسی.....
۳۸۶.....	منابع لاتین.....

مقدمه

در دهه‌های اخیر تلاش‌های گوناگونی توسط کشورهای در حال توسعه جهت تمرکززدایی و توزیع مسئولیت‌ها و برنامه‌های عمرانی در سطوح منطقه‌ای به انجام رسیده است. در این راه تمرکززدایی اشکال و صور گوناگونی یافته است. جلوگیری از تراکم وظایف در درون بوروکراسی مرکزی، ایجاد سازمان‌های نیمه مستقل و نیمه دولتی، ارائه اختیارات بیشتر به دولت‌ها و ادارات محلی و انتقال بخشی از وظایف به مؤسسات غیردولتی بخشی از این قبیل اقدامات است. در برخی از کشورها، عملاً منجر به مشارکت بیشتر حکومت‌های محلی در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های توسعه‌ای شده است. اکثراً کشورهایی که تمرکززدایی را محور اصلی برنامه‌های خود قرار داده‌اند با مشکلاتی جدی در زمینه اجرای آن مواجه گشته‌اند. برخی مشکلات ناشی از عدم پشتیبانی و حمایت کامل بوروکراسی مرکزی از برنامه‌های ارائه شده، بوده است.

در ایران نیز در طی دهه‌های اخیر سیاست‌های کلان کشوری به جای تمرکززدایی از تصمیم‌گیری و نحوه اداره شهری و منطقه‌ای به تمرکززدایی از نقش‌ها و عملکردهای کلاشهری پرداخته شده است. به دنبال اقدامات دوران نوسازی و شرایط به وجود آمده ناشی از شروع شهرنشینی شتابان و تمرکز جمعیت در شهر تهران، این ذهنیت شکل گرفت که شهر تهران بخش عظیمی از سرمایه‌های کشور را در خود انباشته و باعث جذب منابع و تشدید فقر منطقه‌ای گشته است. عوامل فقر و بی‌عدالتی در بخش قابل توجهی از کشور ناشی از بزرگ شدن تهران بوده است. برنامه ریزی و مدیریت شهری تهران نیز تابع نظام کلان و بخشی مدیریت و برنامه ریزی کشوری است. نهادهای متعدد زیر نظر دولت و حکومت مرکزی اداره تمامی بخش‌های کشور را در ساختاری بزرگ و پیچیده بر عهده دارند. از اینرو هر گونه توسعه‌ای در گرو تصمیمات دولتی است. به رغم تصمیم‌گیری در برنامه ریزی‌های شهری و منطقه‌ای (آمایش سرزمین، طرح‌های کالبدی-ملی) نظارت، کنترل و عملیاتی نمودن طرح‌ها با فقدان نهادهای اجرایی پاسخگو ضمن نگرش بخشی همراه شده و از قالب طرح به فرآیند برنامه تبدیل نمی‌شود. از طرف دیگر نبود مشارکت مردمی و به عبارتی روشن تر نبود "مشارکت شهروندی" در فرآیند توسعه شهری هنوز در ایران به صورت یک چالش اساسی پابرجاست. از اینرو در این سطح، محور اصلی نظام اداره خوب شهری، شکل‌گیری نظامی با ویژگی‌های حکمروایی خوب شهری و یا حداقل برخی از معیارهای آن در سطح کلان مدیریت و برنامه ریزی است. در سطح ملی نیز تمرکزگرایی منجر به شکل‌گیری و گسترش عدم تعادل‌های منطقه‌ای گردیده است. ادامه این روند

ناکارآمدی سرزمینی را در ابعاد مختلف در پی خواهد داشت. در این کتاب سعی شده به تمرکز گرایی، روند، تبعات و ابعاد آن پرداخته شود. به علاوه نقش برنامه‌های توسعه در تمرکز گرایی و یا تمرکززدایی و همچنین راهکارهایی در جهت کاهش تمرکز در ابعاد ملی و بخصوص شهر تهران پرداخته شده است.

نگارندگان اذعان دارند که پرداختن به همه ابعاد تمرکز گرایی در کشور نیازمند بررسی همه جانبه و در دسترس بودن منابع و اطلاعات فراوانی است که در نیم قرن اخیر در زمینه سیاست‌های دولتی و عملکرد نظام سیاسی-اقتصادی در کشور وجود داشته است. در اینجا از همه خوانندگان محترم استدعا دارد تا با بیان نظرات خود در جهت رفع اشکالات ما را یاری نمایند.

مجید یاسوری- حسین حاتمی نژاد- هانیه اسدزاده

www.ketab.ir